

FILOSOFIE V KNIHOVNĚ BOHUSLAVA HASIŠTEJNSKÉHO Z LOBKOVIC

FILIP KARFÍK (Ústav loso e a religionistiky FF UK)

Necelých pět set let po Bohuslavově smrti byla nedávno dokončena rekonstrukce jeho kdysi slavné humanistické knihovny a pořízen detailní popis všech identifikovaných Bohuslavových knih.¹ Zdá se pravděpodobné, že celkový počet 455 dochovaných svazků dosahuje zhruba tří čtvrtin celkového počtu, jež Bohuslav zůstavil svým dědicům. Z chybějících zhruba 150 svazků – nejvyšší dochovaná původní hasištejnská signatura nese číslo 626 – je značné množství zachyceno v Mitisově katalogu.² Neznámá tak pravděpodobně zůstává jen skupina asi 70 svazků, které zřejmě shořely na zámku v Chomutově, plus určitý počet ztrát, k nimž pravděpodobně došlo v době po Bohuslavově smrti. Je-li tomu tak, známe velkou část Bohuslavovy knihovny. Drtivá většina Mitisových kusých údajů je napříště nahrazena přesnou identifikací rukopisů, inkuábulí a postinkunábulí.

Nezanedbatelnou část Bohuslavova knižního fondu tvořila filosofická a teologická literatura. Ponechme stranou otázku, nakolik ji Bohuslav sám četl, a podívejme se, co všechno ve své knihovně měl. Dejme se přitom věst zájmem studenta filosofie, který chce poznat dějiny filosofického a spolu s ním i teologického myšlení od nejstarších dob až do Bohuslavovy současnosti. Představme si mladého muže typu Bohuslavova boloňského mladšího spolužáka Pica z Mirandoly – muže s vyslovené spekulativními zájmy. Co bude moci na Hasištejně číst?

Najde zde především bohatou sbírku antických filosofických autorů, a to v řečtině i v latině. Základní poučení o životě a názorech antických filosofů mu poskytne *Diogenés Laertský*, který je v Bohuslavově knihovně zastoupen jak řeckým rukopisem,³ tak tiskem Traversariova latinského překladu.⁴ (Bohuslavův řecký kodex Diogena bude u Frobenia v Basileji sloužit za předlohu první tištěné edice řeckého textu.) V jiném řeckém kodexu se bude moci seznámit s *Pythagorovými zlatými výroky*,⁵ pozdním pseudoepigrafem, jež nicméně renesanční doba stejně jako pozdní antika připisovala Pythagorovi samému, a též text si bude moci přečíst ve Ficinově latinském překladu spolu se pseudopythagorejskými *Symboly*, a to jak v rukopise,⁶ tak v tištěné formě.⁷ Řecky i latinsky bude moci studovat Platóna – řecky z kodexů,⁸ latinsky v tištěném Ficinově překladu.⁹ Ke studiu Aristotela mu budou k dispozici tisky Aristotelových řeckých spisů a jejich latinských překladů.¹⁰

Až se obeznámí s díly Platóna a Aristotela, bude moci pokračovat studiem jejich následovníků. V kodexu Ficinových drobnějších překladů nalezne pseudoplatónské definice, připisované zde Platónovu nástupci Speusippovi,¹¹ a Alkinoův *Výklad Platónova učení*;¹² v kodexu s řeckým textem Platóna si bude moci přečíst Albinův *Prolog ke studiu Platóna*¹³ (v tištěném vydání Ficinových menších překladů najde znovu Alkinoův *Výklad Platónova učení*).¹⁴ Z řeckých komentářů k Aristotelovi bude moci číst v tiště-

¹ Za laskavé poskytnutí dosud nepublikovaného katalogu Bohuslavových rukopisů a tisků, bez něhož by tento článek nemohl vzniknout, děkuji dr. K. Boldanovi. V odkazech na Bohuslavovy rukopisy a tisky uvádím jejich čísla podle tohoto katalogu (= Kat. č.); arabská čísla označují tisky, římská rukopisy; v závorce pak uvádím příslušnou současnou signaturu (= sign.), která se vztahuje k fondu někdejší roudnické lobkovické knihovny, není-li uvedeno jinak; kde je známa, uvádím i původní signaturu hasištejnskou (= Has.). Tento příspěvek byl zpravován v rámci výzkumného záměru MSM6198959202.

² T. Mitis, *Bibliothecae Hasisteniae catalogus postremus librorum residuorum post miserabilem illam circiter LXX voluminum conflagrationem in Arce Chomutoviensi*, in: *Bohuslav Hasistenii a Lobkovicz, Appendix poematum editorum a Thoma Mite Nymburgeno*, Pragae 1570, fol. c8–e5.

³ Kat. č. XXV (sign. VI Fc 38; Has. sine).

⁴ Kat. č. 301 (sign. II Ac 13; Has. 269).

⁵ Kat. č. XXXI (sign. VI Fe 42; Has. 626).

⁶ Kat. č. I (sign. VI Ef 11; Has. 191).

⁷ Kat. č. 458 (sign. II ab 30; Has. 77).

⁸ Kat. č. XXI (sign. VI Fa 1; Has. sine). Srov. k tomu F. Karfík, *Bohuslav von Lobkowitz auf Hassenstein und der Florentiner Platonismus*, in: J. Matula (vyd.), *Florentine Platonism and Central Europe*, Olomouc 2001, str. 41–71.

⁹ Kat. č. 672 (sign. II Ac 25/a–c). Srov. k tomu F. Karfík, *Ficiniana v knihovně Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic*, in: J. Beneš – P. Glombíček – V. Urbánek (vyd.), *Bene scripsisti... Filosofie od středověku k novověku (Sborník k sedmdesátinám Stanislava Sousedíka)*, Praha 2002, str. 87–108.

¹⁰ Kat. č. 95 (sign. II Ab 28/a–d; Has. 261); 96 (sign. II Ba 3; Has. 120); 98 (sign. II Bc 1; Has. 131); 99 (sign. II Ab 29; Has. 122); 100 (sign. II Ab 26; Has. sine); 101 (sign. IV Ka 31 adl. 2; Has. 313); 102 (sign. II Ac 15; Has. 136); 103 (sign. VI Aa 6; Has. sine); 104 (sign. II Ac 8 adl. 1; Has. 132); 105 (sign. II Ac 18; Has. 173); 106 (sign. II Ad 26; Has. 142); 107 (sign. I Ad 13; Has. 227); 108 (sign. II Ac 1; Has. 133); 109 (sign. II Ac 8; Has. 132).

¹¹ Kat. č. I (sign. VI Ef 11; Has. 191).

¹² Kat. č. I (sign. VI Ef 11; Has. 191).

¹³ Kat. č. XXI (sign. VI Fa 1; Has. sine).

¹⁴ Kat. č. 458 (sign. II ab 30; Has. 77).

ném latinském překladu Alexandra z Afrodisiady ke spisu *O duši*,¹⁵ v řeckém kodexu Simplikia (mylně identifikovaného jako Damaskia) ke spisu *O nebi*¹⁶ a v tištěném latinském překladu Themistiovu *Paraphrasis*.¹⁷ Ve sborníku překladů z dílny Jiřího a Jana Petra Vallů nalezne jak Timaia Lokra *O duši a světě*, pseudoepigraf sepsaný na základě Platónova *Timaia*, tak pseudoaristotelický spis *O světě*.¹⁸

V Bohuslavově knihovně jsou přirozeně zastoupeni i nejvýznamnější římské filosofické autoři: Lucretius,¹⁹ Cicero²⁰ a Seneca.²¹ Mezi Polizianovy překlady je tu Epiktétova *Rukověť*.²² Filosofie doby císařské je však zastoupena především řecky píšícími platónskými filozofy. Je to na jedné straně řecký kodex s výběrem Plútarchových *Moralíí*²³ spolu s tištěným vydání *Moralíí*²⁴ a na druhé straně obsáhlý korpus novoplatoniků ve Ficinových překladech: Plotinos,²⁵ Porfyrios, Jamblichos, Synesios, Hierokles, Proklos²⁶ a spolu s nimi ovšem Ficinův překlad hermetických spisů.²⁷

Ze stěžejních filosofických autorů antiky, jejichž díla se dochovala do nové doby, nechybí v Bohuslavově knihovně téměř žádný, jakkoli zejména velcí komentátoři – Alexandros, Proklos, Simplikios – jsou zastoupeni jen ukázkově a v překladech. Není zde sice vše, co lze nalézt v knihovnách v Římě, ve Florencii, v Benátkách a v Budíně, ale je zde všechno podstatné a je zde vše, co již vyšlo tiskem.

*

Napodiv chudší se jeví Bohuslavova sbírka antických křesťanských autorů s významem pro filosofii a teologii. Snad právě někteří z nich se z knihovny ztratili nebo podlehlí zkáze? Napovídá tomu skutečnost, že Mitisův katalog uvádí svazky Origena, Lactantia, Jeronýma, Augustina, Řehoře z Nazianzu, Cassiana, Cassiodora, které dnes v knihovně zastoupeny nejsou. Je také pravděpodobné, že

právě o tyto autory měli zájem Luther s Melanchthonem, jimž Zikmund Lobkovic z podnětu Aurogallova zapůjčil určité množství knih svého zesnulého strýce. Buď jak buď, dochoval se jen jeden řecký kodex homilií a listů Basila Velikého²⁸ a jeden řecký kodex se spisy Dionysia Areopagity a scholii Maxima Vyznavače.²⁹ Z tisků Tertullianovo *Apologeticum*,³⁰ Origenův *Výklad Pavlovy epistolý Římanům*,³¹ Athanášův spis *Proti heretikům a pohanům*,³² Eusebiova *Praeparatio*,³³ básně Řehoře Nazianského³⁴ a Traversariho překlad Efraima Syrského.³⁵ Z Maria Victorina jen *Komentář k Ciceronově Rétorice*.³⁶ Dále část vydání Ambrožových spisů: *Výklad k žalmům*, *Výklad k evangeliu podle Lukáše* a pseudoambrosiánský *Výklad k Pavlovým epistolám* (Ambrosiaster),³⁷ jakož i svazek s Ambrožovými *Listy* a dalšími spisy.³⁸ Kromě zmíněného řeckého kodexu Dionysia je v Bohuslavově sbírce dochován jak jeho Traversariův,³⁹ tak jeho Ficinův latinský překlad.⁴⁰ Bohatě v ní byl zastoupen Boethius: dochoval se jeden kodex s teologickými traktáty (obsahující nadto latinský překlad pojednání *De fide orthodoxa* Jana z Damašku a Tomášův komentář k Boethiovu *De hebdomadibus*),⁴¹ jeden ze dvou svazků tištěných Boethiových spisů,⁴² dále jeho *Institutio arithmetica*⁴³ a Mitisův katalog uvádí i další boethiovské položky.

*

Dalo by se předpokládat, že humanista Bohuslavova stříhu nebude jevit velký zájem o středověkou teologickou a speciálně scholastickou literaturu. Opak je pravdou. Podobně jako v oblasti antické pohanské filosofie, obsahuje Bohuslavova knihovna také v oblasti křesťanské teologie středního věku téměř všechno podstatné, jakkoli jistě nemůže soutěžit s velkými a starými klášterními knihovnami. Je ostatně zbrusu nová: s výjimkou dvou kodexů jde vesměs o tisky.

¹⁵ Kat. č. 50 (sign. II Ad 6; Has. 141).

¹⁶ Kat. č. XXIII (sign. VI Fc 3; Has. 602).

¹⁷ Kat. č. 812 (sign. II Ac 10; Has. 138); 813 (sign. II Bc 5; Has. 129).

¹⁸ Kat. č. 577 (II Bc 5 adl. 1; Has. 129).

¹⁹ Kat. č. 508 (sign. II Db 22; Has. 53); 509 (sign. II Dc 12 adl. 1; Has. 54).

²⁰ Kat. č. 263 (sign. II Ea 1/a – b; Has. 258); 264 (sign. III Ke 3 adl. 2; Has. 89); 265 (sign. II Ac 15 adl. 1; Has. 136); 267 (sign. II Db 45; Has. 265).

²¹ Kat. č. 771 (sign. IV Ge 50 adl. 2; Has. 427).

²² Kat. č. 691 (sign. II Ga 33/a, b; Has. 191[?]).

²³ Kat. č. XXIX (sign. VI Fe 4; Has. sine).

²⁴ Kat. č. 681 (sign. II Ac 16/a – b; Has. 609).

²⁵ Kat. č. 680 (sign. II Aa 16; Has. 121).

²⁶ Kat. č. I (sign. VI Ef 11; Has. 191); 458 (sign. II ab 30; Has. 77).

²⁷ Kat. č. 411 (sign. II Ad 9; Has. 252). Srov. k tomu F. Karfík, *Ficiniana*.

²⁸ Kat. č. XXII (sign. VI Fa 7; Has. sine).

²⁹ Kat. č. XXVII (sign. VI Fe 1; Has. 590).

³⁰ Kat. č. 811 (sign. IV La 1; Has. 391).

³¹ Kat. č. 592 (sign. IV Ka 12; Has. 21).

³² Kat. č. 121 (sign. IV Na 9; Has. 353).

³³ Kat. č. 327 (sign. IV Na 8; Has. 424).

³⁴ Kat. č. 386 (sign. IV Fg 23; Has. 246).

³⁵ Kat. č. 319 (sign. IV Na 3; Has. 170).

³⁶ Kat. č. 892 (sign. II Eb 4; Has. sine).

³⁷ Kat. č. 64 (sign. IV La 3; Has. 287).

³⁸ Kat. č. 65 (sign. IV La 2; Has. sine).

³⁹ Kat. č. 302 (sign. IV Na 1; Has. 648 nebo 698).

⁴⁰ Kat. č. 303 (sign. IV Ge 56; Has. 403).

⁴¹ Kat. č. XV (sign. VI Fd 1; Has. 457).

⁴² Kat. č. 197 (sign. II Db 7; Has. 128).

⁴³ Kat. č. 198 (sign. VII Ac 11 adl. 1; Has. 562).

Z doby před Petrem Lombardským jsou to jen (pomineme-li Alcuinovu *Dialektiku*, vydanou pod jménem Augustinovým⁴⁴) *Opera* Anselma z Canterbury⁴⁵ a *De sacramentis* Hugona od sv. Victora.⁴⁶ Lombardovy *Sentence* jsou v Bohuslavově knihovně zastoupeny hned ve dvou vydáních, z toho ve druhém spolu s Bonaventurovým komentářem.⁴⁷ Následuje Alain z Lille s *Teologickými maximami*,⁴⁸ Alexander Halský se svou *Summou veškeré teologie*⁴⁹ a pět tisků s díly Viléma z Auvergne.⁵⁰ Zdaleka nejsilněji jsou však v knihovně zastoupeni Albert (popř. Pseudo-Albert) Veliký s dvěma kodexy⁵¹ a devatenácti tisky⁵² a Tomáš Akvinský s osmadvaceti tisky (z toho dva pseudoepigrafy).⁵³ Nechybí Bonaventura, který je vedle zmíněného komentáře k *Sentencím* zastoupen jedním svazkem s opusculy, hagiografem a kanonizačními materiály.⁵⁴ Následují Ramon Llull,⁵⁵ Aegidius Romanus,⁵⁶ Richardus de Mediavilla⁵⁷ a Hervaeus Natalis.⁵⁸ Pět svazků připadá na Dunse Scota.⁵⁹ Řada svazků obsahuje spisy méně známých, k různým školám příslušejících teologů čtrnáctého století: Petrus de Palude,⁶⁰ Johannes de Janduno,⁶¹ Thomas de Argentina,⁶² Stephanus Brulefer,⁶³ Armandus de Bellovisu,⁶⁴ Petrus de Aquila,⁶⁵ Gregorius Arminiensis.⁶⁶

A nechybějí ani svazky s teologickými spisy autorů přelomu čtrnáctého a patnáctého věku: Petra z Ailly⁶⁷ a Jeana Gersona.⁶⁸

Pokud jde o arabské filosofické autory, vlastnil Bohuslav (pomineme-li jejich lékařská díla) alespoň latinské překlady Averroových komentářů k Aristotelovým spisům.⁶⁹

Opět můžeme pozorovat, že Bohuslav má ve své knihovně stěžejní autory a stěžejní díla: Anselma a Hugona, Lombardovy *Sentence* a následné komentáře k nim, Alexandrovu *Summu*, Alberta, Tomáše, Bonaventuru, Dunse Scota a jejich pokračovatele a dokonce i něco z Averroa.

*

Zbývá poslední skupina filosofických knih, totiž díla autorů patnáctého věku. I jich měl Bohuslav úctyhodnou sbírku. Byli zde zastoupeni jak pokračovatelé starší školské filosofie jako Heimrich van der Velde,⁷⁰ Juan de Torquemada,⁷¹ sv. Antonín Florentský,⁷² Petr z Bergama,⁷³ Nicolas d'Orbelles,⁷⁴ tak dva dominantní renesanční myslitelé první poloviny století: Mikuláš Kusánský⁷⁵ a Lorenzo Valla.⁷⁶ Jsou tu zastoupeni také italská Řekové: Vedle dvou rétorických spisů Jiřího Trapezuntského⁷⁷ tu byl – jak víme z ko-

⁴⁴ Kat. č. 125 (sign. VI Ab 35 adl. 1; Has. 224).

⁴⁵ Kat. č. 79 (sign. IV Kb 23; Has. sine).

⁴⁶ Kat. č. 441 (sign. IV Na 11; Has. 359).

⁴⁷ Kat. č. 628 (sign. IV Kb 3; Has. 603[?]); 630 (sign. IV Ka 14; Has. 515).

⁴⁸ Kat. č. 12 (sign. IV G 18; Has. 222).

⁴⁹ Kat. č. 53 (sign. IV Ga 21 / a–d; Has. 502, 429, 272, 378).

⁵⁰ Kat. č. 391 (sign. IV Kb 13 adl. 1; Has. 335); 392 (sign. II Ad 13 adl. 4; Has. 227); 393 (sign. III Ig 10 adl. 1; Has. sine); 394 (IV Kb 13; Has. 335); 395 (sign. IV Kb 13 adl. 394; Has. 335).

⁵¹ Kat. č. X (sign. VI Fb 28; Has. 578[?]); XVII (sign. VI Fe 39; Has. 143).

⁵² Kat. č. 16 (sign. 6 Aa 59; Has. 351); 17 (sign. V Ba 3; Has. 103); 18 (sign. 6 Aa 60 adl. 2; Has. 125); 20 (sign. IV Dc 14 adl. 2; Has. 453); 23 (sign. VI Aa 17; Has. 171); 24 (sign. IV Dc 15; Has. 429); 25 (sign. VI Aa 59 adl. 1; Has. 351); 27 (sign. V Ba 52; Has. 190 [?]); 29 (sign. IV Dc 14; Has. 453); 31 (sign. IV Kb 20; Has. 341); 32 (sign. V Fa 50 adl. 1; Has. 114); 33 (sign. IV Ge 57 adl. 1; Has. 456); 34 (sign. III Pl 22 adl. 1; Has. sine); 35 (sign. IV Ge 57 adl. 2; Has. 456); 36 (sign. II Ac 8 adl. 2; Has. 132); 38 (sign. IV Ae 5; Has. 440); 39 (sign. III Pl 22 adl. 2; Has. sine); 40 (sign. VI Aa 66; Has. 383); 41 (sign. IV Ma 3; Has. 407).

⁵³ Kat. č. 818 (sign. IV Ka 4; Has. 283); 819 (sign. IV Fg 27; Has. 431); 820 (sign. IV Fd 22; Has. 336); 821 (sign. IV Fd 9; Has. 291); 822 (sign. VI Aa 28 adl. 1; Has. 355); 823 (sign. VI Aa 28; Has. 355); 824 (sign. VI Aa 5; Has. sine); 825 (sign. VI Aa 28 adl. 2; Has. 355); 826 (sign. VI Aa 2; Has. 339); 827 (sign. VI Aa 2 adl. 1; Has. 339); 828 (sign. IV Da 5; Has. 379); 829 (sign. VI Bd 33 adl. 2; Has. 313); 830 (sign. IV Ka 31 adl. 1; Has. 313); 831 (sign. IV Gg 29; Has. 402); 832 (sign. IV Kb 4; Has. 408); 833 (sign. IV Kb 12; Has. 412); 834 (sign. IV Fd 3; Has. 329); 835 (sign. IV Kb 8; Has. 296); 836 (sign. IV Ka 31; Has. 313); 837 (sign. IV Gd 19; Has. 380); 838 (sign. IV Kb 6; Has. 358); 839 (sign. IV Fd 4; Has. 392); 840 (sign. IV Ka 30; Has. 300); 841 (sign. IV Kb 7; Has. 388); 842 (sign. IV Ma 1/a; Has. 315); 843 (sign. IV Ma 1/b; Has. 419); 844 (sign. IV Ma 1/c; Has. 393); 845 (sign. IV Ma 1/d; Has. 293).

⁵⁴ Kat. č. 207 (sign. IV Kb V; Has. 292).

⁵⁵ Kat. č. 513 (sign. IV Ge 48 adl. 1; Has. 439); 514 (IV Ge 48; Has. 439).

⁵⁶ Kat. č. 9 (sign. VI Bb 75 adl. 2; Has. 389); 10 (sign. IV Gd 24; Has. 516).

⁵⁷ Kat. č. 739 (sign. IV Na 16; Has. 377).

⁵⁸ Kat. č. 416 (sign. VII Ac 12 adl. 2; Has. 543).

⁵⁹ Kat. č. 310 (sign. VI Ab 20 adl. 1; Has. sine); 311 (VI Ab 20; Has. sine); 313 (sign. VI Aa 4; Has. sine); 314 (sign. VI Aa 20; Has. 323); 315 (sign. IV Gg 24; Has. 356).

⁶⁰ Kat. č. 632 (sign. IV Fd 19; Has. 371).

⁶¹ Kat. č. 466 (sign. VI Aa 60 adl. 1; Has. 125).

⁶² Kat. č. 846 (sign. IV Kb 16/a–b; Has. 517 [?]).

⁶³ Kat. č. 224 (sign. IV Fg 24; Has. 430).

⁶⁴ Kat. č. 110 (sign. II Ad 26 adl. 2; Has. 142); 111 (sign. IV Ge 19; Has. 462); 112 (sign. VI Bd 33 adl. 3; Has. 209).

⁶⁵ Kat. č. 622 (sign. IV Ge 47; Has. 438).

⁶⁶ Kat. č. 385 (sign. IV Gd 21; Has. 512).

⁶⁷ Kat. č. 620 (sign. IV Ge 41; Has. 399); 621 (sign. IV Kb 15; Has. 382).

⁶⁸ Kat. č. 370 (sign. IV Ge 50; Has. 427).

⁶⁹ Kat. č. 96 (sign. II Ba 3; Has. 120); 108 (sign. II Av 1; Has. 133); 523 (sign. VI Ab 33; Has. 202).

⁷⁰ Kat. č. 404 (sign. II Ad 26 adl. 1; Has. 142); 405 (sign. IV Dc 14 adl. 1; Has. 453).

⁷¹ Kat. č. 861 (sign. VI Bb 78; Has. 289).

⁷² Kat. č. 83 (sign. IV Ma 4/b; Has. 307); 84 (sign. IV Ma 4/a,d; Has. 330); 85 (sign. IV Ma 4/c; Has. 338).

⁷³ Kat. č. 623 (sign. IV Ff 45; Has. sine); 624 (sign. IV Fg 24; Has. 469); 625 (sign. IV La 7; Has. 376).

⁷⁴ Kat. č. 589 (sign. VI Ab 31 adl. 1; Has. 204); 590 (sign. IV Gg 21; Has. 446); 591 (sign. VI Ab 31; Has. 204).

⁷⁵ Kat. č. 579 (sign. IV Kb 18; Has. sine).

⁷⁶ Kat. č. 876 (sign. VI Ab 35; Has. 224); 878 (sign. II Fa 3 adl. 1; Has. 259); 879 (sign. II Ca 14; Has. 250); 880 (sign. VI Ab 39; Has. 207).

⁷⁷ Kat. č. 365 (sign. II Ad 18 adl. 4; Has. 71); 366 (sign. II Ga 23; Has. 263).

respondence Jana Šlechty – i rukopis jeho pamfletu *Contra Platonem*⁷⁸ a je tu Bessarionova slavná replika na tento pamflet *Adversus calumniatorem Platonis*.⁷⁹ Dále jeden tištěný svazek s řeckými gramatickými spisy Démétria Chalkondyla a Manuela Moschopúla, který obsahuje také spisek *De dialecticis* Řehoře z Korintu.⁸⁰ Pak jsou tu renesanční komentáře k Aristotelovi: Donatus Acciaoli k *Etice*,⁸¹ Apollinaris Offredus k *Analytikám*⁸² a sbírka aristotelských sentencí Theofila z Ferrary.⁸³ A pak už jsou to knihy Bohuslavových současníků. Jsou tu spisy florentských autorů z medicéjského okruhu: Ficino,⁸⁴ Landino⁸⁵ a Pico.⁸⁶ Pozoruhodná je sbírka celkem šesti svazků Reuchlinových knih (dvě z nich *dupliciter*).⁸⁷ Vedle soudobých autorů rozvíjejících novou přírodní filosofii (např. Trithemius⁸⁸) jsou tu autoři, kteří na přelomu 15. a 16. století pokračují ve školských filosofických a teologických tradicích (např. scotista Petr Tartaretus⁸⁹). Dokonce tu nacházíme knihu soudobého averroisty Jeronýma Taiapetra⁹⁰ *Summa divinarum ac naturalium difficultium quaestionum* a pojednání o aristotelské logice od Lorenza Maiola (spolu s latinským překladem Averrovy kvestie k první knize Aristotelových *Druhých analytik*).⁹¹

Vidíme, že Bohuslav do svých posledních dnů zásoboval hasištejnskou knihovnu nejnovější filosofickou a teologickou produkcí všech směrů, od florentských platoniků až po italské averroisty, od německých naturfilosofů až po pozdní tomisty a scotisty.

*

Čtenář s filosofickými zájmy měl tedy na Hasištejně k dispozici velmi dobře vybavenou knihovnu. Přitom víme, že spekulativní filosofie nebyla Bohuslavovým nejoblíbenějším žánrem. Přesto se zjevně staral o to, aby v jeho knihovně nic podstatného nechybělo. Vedla ho k tomu patrně nejenom jeho bibliofilská vášeň, která mu velela kupovat systematicky vše, co vycházelo tiskem, a získávat rukopisy všech starověkých autorů, kteří dosud tiskem vydání nebyli, ale zřejmě též příklad italských renesančních velmožů budujících knihovny pro potřeby humanistických družin, jež kolem sebe soustřeďovali. I na Hasištejně existovala taková družina.⁹² O tom, že Bohuslav neshromažďoval své knihy jen pro sebe, nýbrž že mu na srdci ležela i budoucnost jeho knihovny, podává ostatně výmluvné svědectví jeho závět', o níž nás zpravuje Balbín.⁹³

⁷⁸ Srov. J. Truhlář, *Listář Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic*, Praha 1893, č. 194, str. 220 (Šlechtův dopis Sturnovi z 24. 2. 1511 a Bohuslaus Hassensteinus a Lobkowicz, *Opera poetica*, ed. M. Vaculínová, München – Leipzig 2006, č. 121, str. 93 (Bohuslavova báseň *De libris Georgii Trapezuntii contra Platonem* týkající se zmíněného rukopisu).

⁷⁹ Kat. č. 180 (sign. II Ab 2; Has. 152).

⁸⁰ Kat. č. 260 (sign. II Ac 21; Has. 598).

⁸¹ Kat. č. 4 (sign. VI Aa 56; Has. 167).

⁸² Kat. č. 586 (sign. VI Aa 20 adl. 1; Has. 323).

⁸³ Kat. č. 331 (sign. II Ad 3; Has. 139).

⁸⁴ Kat. č. I (sign. VI Ef 11; Has. 191); 337 (sign. II Ac 22; Has. 182); 338 (sign. Národní knihovna Praha 42 C 24; Has. 187); 340 (sign. VI Dc 8 adl. 1; Has. 243); 341 (sign. VI Aa 1; Has. 290); 342 (sign. V Fa 18; Has. 113);. Srov. k tomu F. Karfík, *Ficiniana*. Budiž mi na tomto místě dovoleno poznamenat, že Ficinův portrét, umístěný kdysi spolu s Bohuslavovým portrétem v roudnické zámecké knihovně, o němž se v citovaném článku na str. 103 zmiňuji jako o díle neznámého autora, je ve skutečnosti kopií Ficinova portrétu, který před r. 1568 namaloval Cristoforo dell'Altissimo a který je umístěn jako součást giovianské sbírky portrétů ve florentských Uffizích.

⁸⁵ Kat. č. 488 (sign. IV Cc 34; Has. 178).

⁸⁶ Kat. č. 661 (sign. I Cb 15; Has. 147); 662 (sign. IV Na 3 adl. 2; Has. 170).

⁸⁷ Kat. č. 726 (sign. II Ja 34 adl. 7; Has. 253); 727 (sign. I Bb 10; Has. sine); 728 (sign. Národní knihovna Praha 65 C 1721; Has. 268); 729 (sign. II Ja 28 adl. 5; Has. 27); 730 (sign. V Fa 5 adl. 2; Has. 384); 731 (sign. VI Aa 4 adl. 1; Has. sine).

⁸⁸ Kat. č. 855 (sign. IV Ge 44 adl. 2; Has. 208).

⁸⁹ Kat. č. 809 (sign. VI Aa 67; Has. 126).

⁹⁰ Kat. č. 799 (sign. VII Aa 66 adl. 1; Has. 524).

⁹¹ Kat. č. 523 (sign. VI Ab 33; Has. 202).

⁹² Srov. J. Martínek, *Humanistická škola na Hasištejně*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, 21/2, 1981, str. 23–47.

⁹³ B. Balbinus, *Bohemia docta*, sv. III, Pragae 1780, str. 7.

Summary

Philosophical Treatises in the Library of Bohuslav of Lobkowitz and Hassenstein

Filip Karfik

Based on a yet unpublished new catalogue of all preserved manuscripts, incunabula and postincunabula from Hassenstein's library by Dr. K. Boldan, the paper examines to what extent philosophical literature was represented in it. The author groups Hassenstein's philosophical books in four categories on chronological lines: (1) ancient Greek and Latin pagan writers, (2) ancient Greek and Latin Christian writers, (3) mediaeval Latin writers and (3) Renaissance writers. His overview shows that Hassenstein owned philosophical and theological literature in all these categories. (1) Ancient Greek and Latin philosophers are represented by almost every important philosophical writer known in Hassenstein's times, both in manuscripts and in printed editions. (2) There is a rather scanty collection of patristic authors, both Greek and Latin, in manuscripts as well as in printed editions. The 16th century printed catalogue by Thomas Mitis, however, shows that there were more of them. Most probably the collection suffered considerable losses in this category in the 16th century when a number of manuscripts were on loan. (3) As for the mediaeval theological literature, Hassenstein owned an impressive collection of the most important of them (with by far the greatest number by Albertus Magnus and Thomas Aquinas) as well as a selection of minor mediaeval theological writers. Almost all these mediaeval writings are printed editions (there are two manuscripts of Albertus Magnus). (4) The collection of philosophical literature of the 15th and early 16th century is quite representative for this period, including both humanist and scholastic writers from different schools. This category consists of printed editions only. The author concludes that Hassenstein took a systematic interest in acquiring books with philosophical contents, probably not only for his own use but also for the use of his humanistic circle.

Translated by author